

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Мақала туралы мәлімет

Конференция атауы	«Жастар және ғылым: бүгiнi мен болашағы» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелiк конференция материалдар жинағы
Сборник	«Молодежь и наука: настоящее и будущее». Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых
Conference	The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «Youth and Science: Present and Future»
Өткiзiлген күнi	7 сәуiр 2025, Атырау
ISBN	978-601-262-587-5
Жинақтағы жариялану №	041
Жинақтағы беттерi	189-192
ӘОЖ/УДК/UDC	ӘОЖ 336.741.242.1
Секция	Секция IV. I Жұмысшы кәсiптерi-экономикалық өсу мен дамудың драйверлерi // Рабочие профессии - драйверы экономического роста и развития
Автор(лар)	Қамысбаев А.
Мәртебесi	Студент
Ғылыми жетекшi	Ғылыми жетекшiсi: э.ғ.к. Жакупова Б.А.
Мақала атауы	ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНДАҒЫ ВИРТУАЛДЫ ВАЛЮТАЛАРДЫҒ ОРНЫ

Ескерту: бұл бет сайтқа орналастыру және мақала PDF-ін сәйкестендіру үшін қосылды. Төменде жинақтағы мақаланың түпнұсқа беттері берілген.

ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНДАҒЫ ВИРТУАЛДЫ ВАЛЮТАЛАРДЫҢ ОРНЫ

Қамысбаев А.

aidoskamisbaev06@gmail.com

«Қаржы» ББ, 2 курс білім алушысы,

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі: э.ғ.к. Жакупова Б.А.

Қазіргі таңда сандық валютаның әлемдік деңгейдегі қаржы нарығындағы ролі күннен күнге артып келеді. Дегенмен, дәстүрлі банктік жүйелер мен мемлекеттік валюталардан айырмашылығы, криптовалюталар орталықтандырылмаған, яғни оларды ешбір мемлекет немесе қаржы институты толық бақылай алмайды. Бұл криптовалютаға деген сұранысты арттырып, оны альтернативті қаржы құралы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Әсіресе, инфляция деңгейі жоғары немесе экономикалық тұрақсыздық орын алған елдерде криптовалюталар халықтың қаржысын сақтау және халықаралық төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен қолданылуда. Криптовалюта тек қаржы саласында ғана емес, технология, құқық және экономика салаларында да өзекті тақырыпқа айналды. Блокчейн технологиясының дамуы арқылы ақпараттың қауіпсіздігін қамтамасыз ету, деректерді қорғау және ақылды келісімшарттарды пайдалану мүмкіндіктері кеңеюде. Сонымен қатар, криптовалютаның заңдық мәртебесі көптеген елдерде әлі толық анықталмағандықтан, оның құқықтық реттелуі мен мемлекеттік бақылау тетіктері зерттеуді қажет етеді. Блокчейн технологиясының кеңінен қолданылуы деректер қауіпсіздігі, цифрлық сәйкестендіру, смарт-келісімдер және орталықсыздандырылған қаржы (DeFi) жүйелерінің дамуына серпін беріп отыр. Осыған орай, криптовалютаның болашақ экономикадағы ролі, оның қаржылық тұрақтылыққа ықпалы және инвестициялық тартымдылығы өзекті зерттеу тақырыбы болып қала береді. Бұл зерттеу криптовалюта индустриясының қазіргі жағдайын, оның артықшылықтары мен тәуекелдерін, әлемдік қаржы жүйесіндегі орнын және болашақтағы даму тенденцияларын түсінуге көмектеседі. Осылайша, криптовалютаның қоғам мен экономикаға ықпалы тереңірек талданып, оның алдағы жылдардағы мүмкіндіктері мен қиындықтары анықталады.

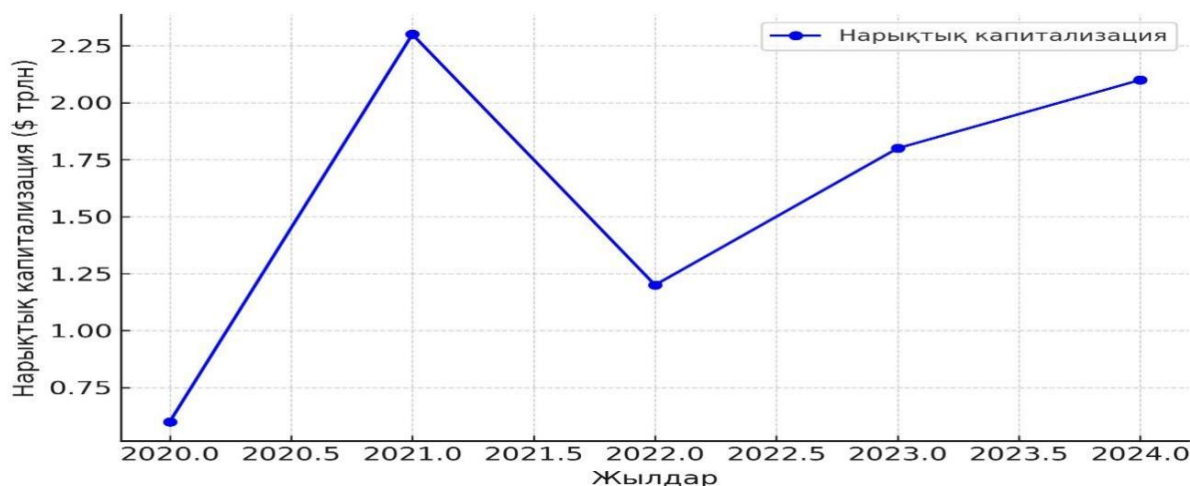
Криптовалюта дәстүрлі банк жүйесіне балама ретінде қарастырылуда. Дәстүрлі банктердегі шот ашу, несие алу немесе халықаралық төлемдерді жүзеге асыру көп жағдайда ұзақ уақыт алады және жоғары комиссияны талап етеді. Ал криптовалюталар делдалсыз, тез және төмен комиссиямен ақша аударуға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе экономикалық тұрақсыз елдерде және қаржы жүйесіне қол жеткізе алмайтын аймақтарда маңызды. Криптовалюта нарығының кеңеюі үкіметтердің заңды тұрғыдан реттеу қажеттілігін туындатты. Кейбір елдерде криптовалюта ресми түрде заңдастырылып, төлем құралы немесе актив ретінде танылса, кейбір мемлекеттер оны тыйым салынған қаржы құралы ретінде қарастырады. АҚШ, Жапония, Германия сияқты елдер криптовалютаны заңдастырып, оны салық салу жүйесіне енгізді. Қытай мен кейбір басқа мемлекеттер криптовалютаға толық немесе жартылай тыйым салды. Қазақстан, Ресей және Еуропалық Одақ криптовалютаны заңды түрде реттеудің тетіктерін қарастыруда. Бұл мәселе криптовалютаның болашағы мен оның қаржы жүйесіндегі орнына тікелей әсер етеді. Егер үкіметтер криптовалютаға ашық саясат ұстанса, бұл сала қарқынды дами түседі. Ал егер қатаң шектеулер енгізілсе, оның заңсыз айналымы мен «көлеңкелі экономикаға» кету қаупі туындайды.

Криптовалюта сонымен қатар қайырымдылық, краудфандинг және қаржылық инклюзия салаларында да жаңа мүмкіндіктер ашуда. Көптеген халықаралық ұйымдар криптовалюта арқылы гуманитарлық көмек жинау және қаржы қызметтеріне қол жетімділігі жоқ адамдарға көмек көрсету тәсілдерін қарастыруда. Криптовалюта индустриясы көптеген мүмкіндіктер ұсынғанымен, белгілі бір тәуекелдер де бар:

- Құбылмалылық (Волатильность): Криптовалюталар бағасының жылдам өзгеруі инвесторлар үшін жоғары тәуекелге алып келеді.
- Кибершабуылдар: Хакерлік шабуылдар биржалар мен жеке криптоэмияндар үшін үлкен қауіп болып отыр.
- Реттеу мәселелері: Кейбір елдер криптовалютаны заңдастырып жатса, басқалары оған қатаң шектеулер қойып отыр.

Криптовалюта жаңа қаржы және технологиялық дәуірдің негізін қалаушы факторға айналды. Оның қоғамдағы рөлі кеңейіп, қаржы, технология, сауда, тіпті әлеуметтік құрылымдарға әсер етуде. Криптовалюта индустриясының даму қарқыны әлемдік қаржы жүйесіне және цифрлық экономикаға жаңа мүмкіндіктер ашуды жалғастырады. Сондықтан бұл тақырып алдағы онжылдықта да өзектілігін жоғалтпайды. Бұл технологиялар криптовалютаның жаңа нарықтарға шығуына және адамдардың цифрлық кеңістікте жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Криптовалюта – бұл цифрлық немесе виртуалды актив, оның қауіпсіздігі криптография арқылы қамтамасыз етіледі. Дәстүрлі фиаттық валюталардан айырмашылығы, криптовалюталар орталықтандырылмаған, яғни оларды мемлекет немесе қаржы ұйымдары реттемейді. Блокчейн технологиясы – криптовалютаның негізгі тірегі болып табылады. Қазіргі таңда криптовалюта нарығы \$2,1 трлн-нан астам капитализацияға ие (2024 ж. мәліметтері бойынша). Төменде нарықтағы ең ірі криптовалюталардың үлесі көрсетілген.

Сурет 1- Криптовалюталардың нарықтық капитализациясының динамикасы, трлн. доллармен.

Биткоин ең алғашқы және ең қымбат криптовалюта болып табылады. 2021 жылы BTC бағасы тарихи максимумға жетіп, \$69,000 болды. Соңғы жылдары криптовалюта нарығы қарқынды өсуде. 2020-2024 жылдар аралығында криптовалюта нарығы 300%-ға өсті. Нарық 2021 жылы күрт өсіп, 2022 жылы құлдырағанымен, 2023-2024 жылдары қайта қалпына келіп келеді.

Қазақстан әлемдегі ең ірі 10 майнинг орталығының қатарына кірген. 2021 жылы Қазақстанның әлемдік биткоин өндірудегі үлесі 18%-ға дейін жетті. Криптовалюта әлемдік қаржы жүйесіне айтарлықтай өзгерістер енгізіп жатыр. Ол дәстүрлі банктер мен төлем жүйелеріне балама ретінде қарастырылады. Bitcoin арқылы халықаралық аударым жасау банктік жүйемен салыстырғанда 5-10 есе арзан. Транзакция уақыты: Банктік SWIFT жүйесінде – 1-5 күн, Bitcoin арқылы – 10-60 минут, Ripple (XRP) арқылы – 4-5 секунд

Криптовалютаның орталық банктер шығарған ақшалардан айырмашылығы – оның шектеулі эмиссиясы бар. Дәстүрлі валюталар (fiat) инфляцияға ұшырайды, ал Bitcoin

инфляция деңгейі 0,8%. Әлемде 1,7 миллиард адам банктік шотсыз өмір сүреді, бірақ олардың көпшілігінде смартфон бар.

Майнинг индустриясы және энергия тұтыну мәселесіне тоқталатын болсақ. Криптовалюта майнинг энергияны көп тұтынады. Bitcoin желісі жылына 120-130 ТВт/сағ электр энергиясын тұтынады (Нидерланд сияқты елдердің тұтыну деңгейіне тең).

Жасыл майнинг тренді бойынша Қытайда көмірмен жұмыс істейтін майнингке тыйым салынды. Исландия, Канада, Норвегия су және жел энергетикасын пайдаланады.

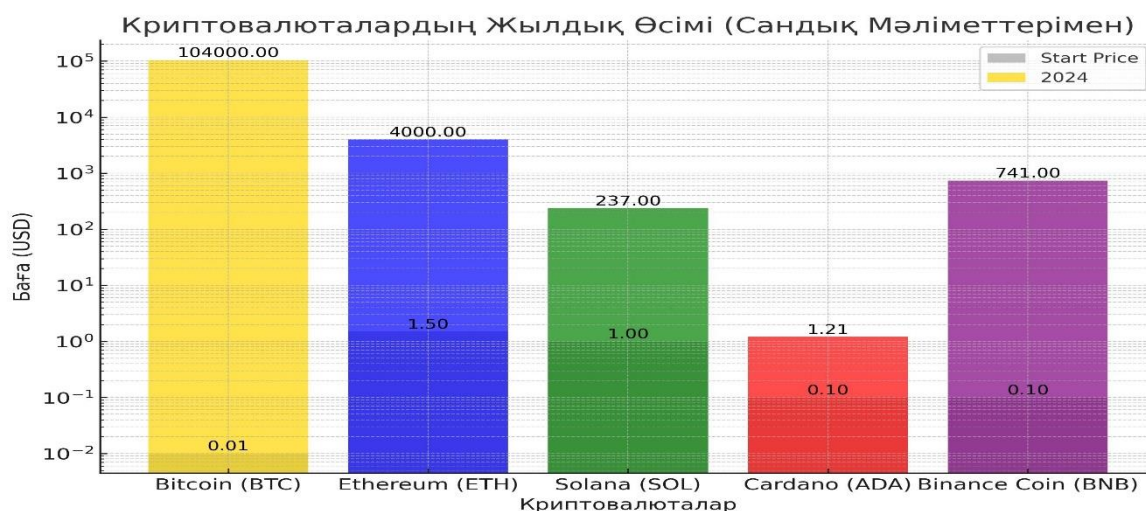
Криптовалютаның жылдық өсімдеріне тоқталатын болсақ. 2010 жылы BTC бағасы \$0.01 шамасында болса, 2024 жылы \$104,000-ға дейін көтерілді. Ethereum (ETH) 2015 жылы іске қосылғанда, оның бағасы \$1-2 шамасында болды. 2024 жылы \$4000-ге дейін көтерілді

Bitcoin және Ethereum-нан бөлек, басқа да криптовалюталар жоғары өсім көрсетті:

➤ Solana (SOL) – транзакция жылдамдығы жоғары блокчейн, 2020 жылы \$1 шамасында болса, 2024 жылы \$237-ға дейін өсті.

➤ Cardano (ADA) – Ethereum-ға балама ретінде ұсынылған, 2020 жылы \$0.10, ал 2024 жылы \$1,21-ға дейін жетті. Binance Coin (BNB) – Binance биржасының экожүйесінің бөлігі ретінде 2017 жылы \$0.10 болған, 2024 жылы \$741-ға жетті.

Бұл криптовалюталардың, альткоиндардың өсімі технологиялық жаңалықтар мен пайдаланушылар санының артуына байланысты болды.

Сурет 2 - Криптовалюталардың жылдық өсімі, бірлікпен.

Криптовалютаның өсімі бірнеше факторларға байланысты:

- Bitcoin және Ethereum-ның технологиялық дамуы.
- Альткоиндардың экожүйелік дамуы.

Болашақта криптовалюта нарығы дамуын жалғастыра береді, алайда оның құбылмалылығы және тәуекелдері де сақталады. Және де кванттық есептеулер мен жасанды интеллекттің дамуы криптовалюта нарығын талдаудың жаңа деңгейіне шығарады. Осы ғылыми әдістерді жетілдіре отырып, нарықтың заңдылықтарын жақсырақ түсінуге және тиімді инвестициялық шешімдер қабылдауға болады. Қазіргі таңда криптовалюта нарығын талдаудың негізгі әдістері техникалық және фундаменталды талдауға негізделген.

Қазіргі таңда криптовалюта нарығы жоғары құбылмалылыққа, күрделі динамика және көптеген факторлардың ықпалына тәуелді болып отыр. Дәстүрлі қаржы құралдарынан айырмашылығы, криптовалюталар орталықтандырылмаған және блокчейн технологиясына негізделген, бұл оларды инновациялық және ерекше инвестициялық активтерге айналдырады. Алайда, криптовалюта нарығындағы бағалар көптеген экономикалық, психологиялық және технологиялық факторларға тәуелді болғандықтан, оның болашағын дәл болжау күрделі

мәселе болып қала береді. Зерттеу барысында анықталғандай, криптовалюта нарығын тиімді талдау және инвестициялық шешімдерді жақсарту үшін кванттық есептеулер мен жасанды интеллект технологиялары үлкен рөл атқарады. Жасанды интеллект (AI) үлкен деректерді өңдеу, нарықтық паттерндерді тану және автоматтандырылған сауда жүйелерін дамытуда маңызды құралға айналса, кванттық есептеулер (quantum computing) деректерді экспоненциалды жылдамдықпен өңдеу арқылы болжамдардың дәлдігін арттырады.

Криптовалюталар қаржы нарықтарында тұрақты орын алады. Институционалдық инвесторлардың қызығушылығы артып, нарықтың тұрақтануына ықпал етеді. Қаржылық реттеу мен заңнамалар жетілдіріледі, бұл криптовалюта нарығын қауіпсіз және ашық етеді. Автоматтандырылған трейдинг пен AI-талдау кеңінен қолданылады, бұл трейдерлер мен инвесторларға жаңа мүмкіндіктер береді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, болашақта криптовалюта нарығы технологиялық жетістіктерге байланысты үлкен өзгерістерге ұшырайды. Инвесторлар мен трейдерлер жаңа құралдар мен аналитикалық әдістерді пайдалану арқылы жоғары табысқа жетуге мүмкіндік алады. Сонымен қатар, криптовалюта нарығының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін реттеу саясаты мен технологиялық қауіпсіздік шаралары жетілдірілуі қажет. Жалпы алғанда, криптовалюта нарығы мен оның болашағы көптеген факторлардың өзара әрекеттесуіне тәуелді, бірақ кванттық есептеулер мен жасанды интеллекттің дамуы бұл саланың тиімділігі мен тұрақтылығын арттыруға мүмкіндік береді. Осы технологиялардың интеграциясы инвесторлардың қауіп-қатерлерді азайтуына, сауда стратегияларын жетілдіруіне және қаржы нарығының болашақ дамуын жақсырақ түсінуіне көмектеседі. Криптовалюта қаржы, технология және қоғамның болашағына тікелей әсер ететін маңызды факторға айналды. Блокчейн және оның жаңа мүмкіндіктері әлемдік экономиканы өзгертуі мүмкін. Егер бұл технологиялар дұрыс бағытта дамыса, олар жаһандық қаржы жүйесін жаңартып, тиімдірек етеді. Бұл зерттеу криптовалюта мен блокчейннің болашағын түсінуге көмектеседі. Инвесторлар, зерттеушілер және қарапайым азаматтар бұл өзгерістерді қабылдап, олардың дамуына үлес қоса алады. Криптовалюта – цифрлық дәуірдің жаңа мүмкіндігі! Bitcoin, Ethereum және басқа криптовалюталардың соңғы онжылдықтағы өсімі олардың сенімділігін және капиталдың жаңа түрі ретінде маңыздылығын дәлелдеді. Дегенмен, нарықтың құбылмалылығы, реттеу мәселелері және қауіпсіздік қатерлері криптовалютаның толықтай мойындалуына кедергі келтіруде.

Болашақта жасанды интеллект пен кванттық есептеулер криптовалюта нарығының талдау мүмкіндіктерін кеңейтіп, инвестициялық шешімдерді тиімді етуі мүмкін. Сонымен қатар, реттеуші саясаттың өзгеруі цифрлық активтерге тұрақтылық пен сенім әкелуі ықтимал. Криптовалюта тек инвестициялық құрал ғана емес, ол блокчейн технологиясы арқылы қаржы жүйесін, бизнесті және қоғамды жаңаша форматтауға мүмкіндік беретін революциялық құбылыс. Егер бұл технологиялар дұрыс бағытта дамыса, әлемдік экономиканың болашағын түбегейлі өзгертеді. Қазіргі таңда криптовалюта төлем, инвестиция және цифрлық актив ретінде кеңінен қолданыла бастады. Көптеген мемлекеттер оны заңдастыру және реттеу жолдарын қарастыруда. Болашақта блокчейн технологиясы қаржыдан бөлек, денсаулық сақтау, логистика және киберқауіпсіздік сияқты салаларда кеңінен қолданылып, жаңа инновацияларға негіз болады. Дегенмен, оның толық интеграциясы үшін бірқатар кедергілер бар: нарықтағы құбылмалылық, заңнамалық шектеулер және қауіпсіздік мәселелері. Мемлекеттер криптовалютаны реттеудің жаңа жолдарын қарастырып, оны заңды төлем құралы ретінде мойындауға ұмтылуда. Егер технология тұрақты әрі қауіпсіз дамитын болса, криптовалюта жаһандық қаржы жүйесінің негізгі бөлігіне айналып, болашақ экономикасын қалыптастыратын маңызды құрал болуы мүмкін. Оның болашағы технологиялық жетістіктер мен тиімді реттеу саясатына байланысты.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Иванов С. В. Криптовалюты: основы, технологии, безопасность. – Москва: Экономика, 2021. – Б. 45-50.
2. Петров А. Н. Блокчейн и криптовалюты: новое слово в экономике. – Санкт-